

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Кафедра криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки
Факультет №1**

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ**

**навчальної дисципліни «Методика розслідування кримінальних
проступків»**

**вибірковий компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
профілю підготовки 26 Цивільна безпека,
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»**

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.23 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 1
Протокол від 16.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки (*протокол від 3.08.23 № 8*).

Розробник:

доцент кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки, кандидат юридичних наук, доцент **Книженко С.О.**

Рецензенти:

1. Доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Заяць Д.Д.**
2. Провідний фахівець з організації наукової роботи відділу забезпечення діяльності центру Харківського НДЕКЦ МВС України, кандидат психологічних наук, доцент **Лозова С.М.**

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю	
	Всього	з них:						
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна та індивідуальна робота		
Семестр № 7								
Тема № 1: Методика розслідування вбивств	17	2	2	6	0	7		
Тема № 2: Методика розслідування зґвалтувань	13	2	0	4	0	7		
Тема № 3: Методика розслідування грабежів і розбоїв	11	0	2	2	0	7		
Тема № 4: Методика розслідування злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту	8	0	0	4	0	4		
Тема № 5: Методика розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів	15	2	2	4	0	7		
Тема № 6: Методика розслідування шахрайства	11	0	0	4	0	7		
Тема № 7: Особливості розслідування злочинів в умовах воєнного стану та воєнних злочинів	15	2	2	4		7		
Всього за семестр № :	90	8	8	28	0	46		Залік

2. Методичні вказівки до семінарських і практичних занять

Тема №1: Методика розслідування вбивств.

Семінарське заняття. Методика розслідування вбивств.

Навчальна мета заняття: на основі вивчення наукової літератури формування знань основних понять теорії криміналістичної методики, методики розслідування вбивств.

Час проведення 2 год.

Місце проведення навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Структура методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень.
2. Порядок і правила використання версій під час досудового розслідування.
3. Поняття та значення планування розслідування кримінальних правопорушень. Структура та правила складання письмового плану розслідування. Особливості планування розслідування слідчо-оперативною групою.
5. Планування роботи слідчого у кількох кримінальних провадженнях.

План проведення заняття:

У процесі підготовки курсанти повинні усвідомити, що криміналістична методика є заключною частиною криміналістики, яка вивчає закономірності механізму окремих видів кримінальних правопорушень, а також закономірності їх розслідування в цілях розробки науково обґрунтованих рекомендацій про найбільш ефективну послідовність слідчих (розшукових) дій, тактичні і технічні особливості їх проведення.

Криміналістична методика вміщує загальні положення і методики розслідування злочинів окремих видів. Загальні положення - це теорія криміналістичної методики (найбільш важливі поняття, система, задачі, зв'язок з іншими частинами криміналістики і т.п.), а також наукові положення і рекомендації, які є загальними для розслідування всіх видів кримінальних правопорушень. Методики розслідування злочинів окремих видів - це наукові положення і рекомендації про найбільш ефективне виявлення, розслідування і попередження окремих видів злочинів (програми розслідування конкретних видів злочинів).

Криміналістична методика тісно пов'язана з криміналістичною тактикою і технікою як «особливе» і «загальне», які разом утворюють єдину систему науки криміналістики.

При обговоренні другого питання необхідно назвати і коротко охарактеризувати структурні елементи методики розслідування кримінальних правопорушень окремого виду:

- криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень окремого виду;
- типові слідчі ситуації на початковому етапі розслідування і відповідні їм комплекси гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, особливості їх планування і проведення;
- особливості проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій на подальшому етапі розслідування;
- вивчення особистості підозрюваного, встановлення обставин, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень даного виду і прийняття заходів щодо їх попередження.

Відповідно до кафедральної концепції під криміналістичною характеристикою кримінальних правопорушень (злочинів) окремого виду розуміється система відомостей про злочини окремого виду, що мають значення для їх розслідування, в яких відображаються закономірні зв'язки між елементами механізму скоєння цих кримінальних правопорушень (способом та знаряддям злочину; слідами злочину; місцем, часом і обстановкою злочину, предметом злочину, особистістю потерпілого, особистістю злочинця). При обговоренні цього питання необхідно детально розглянути кожний елемент криміналістичної характеристики, а також вказати напрямки її практичного використання у розслідуванні кримінальних правопорушень.

Питання про типові слідчі ситуації та їх роль в побудові методик розслідування кримінальних правопорушень окремих видів також заслуговує окремого обговорення внаслідок його відносної складності, неоднозначності трактування в літературі, та важливості для засвоєння подальшого учбового матеріалу.

Поняття слідчої ситуації використовується в широкому і вузькому розумінні. В широкому розумінні слідча ситуація - це фактична обстановка у розслідуванні кримінального правопорушення на певний момент, яка складається з інформаційного, процесуального, тактичного, психологічного, організаційного і матеріально-технічного факторів. При обговоренні цього аспекту поняття слідчої ситуації, необхідно охарактеризувати кожен із названих факторів.

У вузькому розумінні слідча ситуація - це сукупність інформації (оперативно-розшукової, доказів) про обставини скоєного кримінальних правопорушень та обставини його розслідування на певний момент, що обумовлює вибір способів встановлення істини у даному кримінальному провадженні. Використання поняття слідчої ситуації тільки в інформаційному аспекті (як сукупність інформації) дозволяє типізувати різноманітні ситуації, що складаються у розслідуванні кримінальних правопорушень різних видів, і використати для побудови програм розслідування кримінальних правопорушень окремих видів (визначити послідовність гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, особливості їх проведення).

Розкриваючи сутність і значення планування розслідування кримінальних правопорушень, необхідно визнати його обов'язковою умовою цілеспрямованої діяльності слідчого по встановленню істини. Складання письмового плану розслідування - це зовнішня сторона планування. Зміст же його складає розумова діяльність слідчого, спрямована на побудову версій, визначення обставин, що підлягають встановленню, а також визначення необхідних для цього слідчих та інших дій, термінів їх проведення. Обговорюючи це питання, необхідно розглянути всі елементи планування.

Називаючи види планування, необхідно коротко охарактеризувати:

- 1) планування розслідування за окремим кримінальним провадженням;
- 2) планування роботи слідчого по групі кримінальних проваджень;
- 3) планування проведення окремої слідчої (розшукової) дії.

Питання про поняття версій та їх використання як методу пізнання події минулого в розслідуванні кримінальних правопорушень слухачі вивчали в минулому семестрі. Тепер версії розглядаються як елемент планування розслідування кримінального правопорушення, що необхідно для засвоєння учбового матеріалу, виконання завдань на практичних заняттях по методиці розслідування злочинів окремих видів.

Відповідь на питання про організаційні засади взаємодії слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів внутрішніх справ повинна ґрунтуватися на знанні наказів, якими регламентовано цю сторону діяльності названих підрозділів. При цьому необхідно назвати і розкрити зміст принципів взаємодії, розглянути порядок легалізації матеріалів отриманих внаслідок проведення негласних слідчих дій вході досудового розслідування злочинів, порядок формування слідчо-оперативної групи для виїзду на огляд місця події, порядок формування слідчо-оперативної групи для розслідування складних (резонансних) кримінальних правопорушень, а також порядок взаємовідносин слідчого та співробітників оперативних підрозділів, їх права і обов'язки.

Окремо треба обговорити особливості планування розслідування кримінальних правопорушень, що ведеться слідчо-оперативною групою. Необхідно дати характеристику видів письмових планів, що складаються в даному випадку (загальні та індивідуальні), принципів розподілу слідчої і оперативно-розшукової роботи між членами слідчо-оперативної групи та форми контролю за її виконання.

Заключна частина заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять

1. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 312 с. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a43d86cf-6917-46fc-b8bd-6f65529f890c/content>

2. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2020. 752 с. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/19880>
3. Криміналістика : підруч. Для студ. Вищ. Навч. Закл. / [К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська]. – 2-е вид, перероб. І доп. – Дніпро : Дніпроп. Держ. Ун-т внутр. Справ ; Ліра ЛТД, 2017. – 480 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Chaplynskyi_Kostiantyn/Kryminalistyka.pdf

Практичне заняття. Методика розслідування вбивств.

Навчальна мета занять: на основі розгляду навчальних питань і запропонованого сценарію квесту сформувати навички щодо аналізу початкової інформації про злочин, і прийняття рішень щодо порядку дій слідчо-оперативної групи на місці події.

Час проведення 6 год. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія / навчальний полігон / пересічна місцевість ХНУВС.

Навчальні питання:

1. Криміналістична класифікація та характеристика вбивств.
2. Особливості розслідування вбивств окремих класифікаційних груп.
3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні вбивств.

Теми рефератів:

1. Розслідування вбивств, що супроводжувалися розчленуванням трупа.
2. Розслідування «побутових вбивств».
3. Розслідування вбивств за відсутності трупа.
4. Використання спеціальних знань при розслідуванні вбивств.

План проведення заняття:

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та основних питань заняття.

Практичне заняття починається з опитування групи по основним питанням теми (до 15 хв.). Потім викладач звертає увагу на проблемні питання теми (до 10 хв.) та переходить до постановки завдань квесту.

Під час опитування викладач звертає увагу на засвоєння криміналістичної класифікації та характеристики вбивств окремих категорій. Перевіряє наскільки група усвідомлює особливості розслідування вбивств.

Під час розгляду проблемних питань з групою варто зазначити особливості розслідування вбивств окремих категорій, зазначаючи проблеми доказування..

Група повинна усвідомлювати тактичні особливості проведення огляду місця події залежно від характеристик трупу, обстановки його виявлення та способу вбивства. Необхідно також засвоїти тактичні особливості допиту підозрюваного у вбивстві, слідчого експерименту, пред'явлення для впізнання трупа людини (його частин), призначення експертиз. Курсанти (слухачі) повинні засвоїти основні види експертиз, що призначаються по справам вказаної категорії, та питання, що ними вирішуються.

Після розгляду основних питань курсанти (слухачі) знайомляться із сценарієм поліцейського квесту (за трома варіантами сценаріїв).

Сценарій № 1. «Оціни ситуацію і визнач ЩО мало місце: вбивство чи самогубство»

Опис слідчої ситуації (фабула). Під час виїзду на місце події було виявлено тіло молодого хлопця. Тіло знаходилось в положенні висячи в петлі.

Завдання. Проаналізуй особливості ситуації за фотографіями. Обґрунтуй версію події смерті.

Залучається вся команда до обговорення. Кінцеве рішення оголошує представник.

Опис робочого місця. На столі дві фотографії тіла, аркуш паперу і ручка.

Перелік наочного, матеріально-методичного забезпечення.

1. фотографії тіла в петлі;
2. аркуш А4;
3. ручка.

Час відведений на виконання поставлених завдань – 20 хвилин.

4. Критерії оцінки виконання поставлених завдань.

Завдання оцінюється максимальною кількістю – 5 балів.

0 балів – відповідь не має логічних аргументів щодо події смерті (доповідач не посилається взагалі на ознаки, які відображені на фотографії тіла);

2 бала – версія обґрунтована, але не вірна;

3 бала – версія вірна, але аргументи не системні або нелогічні;

5 балів – версія вірна і підтверджена системою аргументів.

Сценарій №2 «Вилучи і оглянь труп дитини»

Опис слідчої ситуації (фабула). Ви отримали повідомлення про вбивство новонародженої дитини. Повідомлення містить наступні обставини.

Молоду жінку, яка до цього мала ознаки вагітності пізнього строку, сусіди помітили рано вранці біля будинку, в садку. Жінка несла лопату, і пересувалась важко. Ознаки вагітності при цьому зникли.

Місцем події є прилегла до будинку територія. Тіло дитини поміщено в яму.

Завдання. Організуйте вилучення тіла дитини. Проведіть огляд, складіть фрагмент протоколу огляду трупу. Фрагмент опису складається розбірливим почерком на аркуші А4, і стосується тільки загальних (обов'язкових) даних опису трупу, тобто починається фразою «Об'єктом огляду є тіло.....».

Безпосередньо завдання виконує 4 особи, серед яких розподіляються функції: ведучий-коментатор (керує діями інших), 2 спеціаліста-криміналіста (вилучають і оглядають тіло), слідчий (складає фрагмент протоколу з описом тіла).

2. *Опис робочого місця.* Місце проведення – територія за корпусом №4, біля траншеї. Під невеликим шаром рихлого ґрунту знаходиться пакет із манекеном новонародженої дитини. Пакет перев'язано шпагатом. Тіло загорнуто у пелюшку із слідами речовини бурого кольору.

Перелік наочного, матеріально-методичного забезпечення:

- манекен;
- пелюшка зі слідами, що імітують кров;
- пакет;
- відрізок шпагату;
- ножиці;
- вимірювальна стрічка (м'яка);
- лопата.

3. *Час відведений на виконання поставлених завдань – до 2 годин.*

4. *Критерії оцінки виконання поставлених завдань.*

Завдання оцінюється максимальною кількістю – 5 балів.

Бали нараховуються шляхом складання відповідно :

1 бал – правильне вилучення пакету з дитиною із ґрунту (чи іншого середовища) та із пакету;

1 бал – здійснено вимірювання всіх необхідних параметрів тіла;

3 бали - складено фрагмент протоколу огляду дитини без суттєвих прогалин і помилок.

Сценарій №3 Фабула. Вранці 29 січня в чергову частину ВП надійшло повідомлення про те, що в 6.45 в вагоні електропоїзду, який знаходився на відстої на станції Ізюм, робітниками станції Халупко М.І., Колосовою Н.П. був знайдений молодий чоловік без свідомості, в крові, з багатьма тілесними ушкодженнями. На потерпілому не було взуття і верхнього одягу. Не було також і документів. Після доставлення до лікарні потерпілий помер, не приходячи до свідомості.

На місце події виїхала слідчо-оперативна група. В результаті огляду місця події (вагону електропоїзду) були виявлені, зафіксовані і вилучені:

- велика кількість плям крові на підлозі і диванах вагону;
- пляшка з скла зеленого кольору (0,5 л), покрита плямами крові;
- скло і етикетки (2 шт.) від пивних пляшок Ізюмського пивзаводу;
- два недокурки сигарет “Прима” і “Вінстон”;
- верхня частина розбитої пляшки з чіткими слідами пальця руки.

Було встановлено, що подія відбулася в вагоні електропоїзду “Харків - Ізюм”, який відправився 28 січня зі станції “Харків - Левада” о 20.23 і прибув на станцію “Ізюм” о 23.25. Маршрут руху електропоїзду: Харків - Зміїв -

Шебелинка - Балаклея - Савинці - Закомельська - Ізюм. Із пояснень лікаря Котова М.М. витікало, що потерпілий мав ушкодження черепа, які і могли спричинити смерть. Труп було відправлено до відділення СМЕ.

Завдання:

- 1) проаналізувати слідчу ситуацію;
- 2) скласти письмовий план початкових слідчих та інших дій.

Під керівництвом викладача обговорюються результати виконання завдань квесту, після чого виробляється найбільш ефективний спосіб дій у ситуації та подальший напрямок розслідування. Обговорення поєднується з контрольним опитуванням. В результаті заняття курсанти (слухачі) повинні засвоїти методику розслідування вбивств, отримати навички аналізу слідчих ситуацій, навчитися самостійно приймати відповідні рішення, планувати розслідування.

Заключна частина заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

1. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст 131. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Офіц. сайт Верховної ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затверджена наказом МВС України № 1339 від 03.11.2015, зареєстр. в Мінюсті України 06.11.2015 за №1392/27837. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>
4. Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини : спільний Наказ МВС України, МОЗ України, Генеральної прокуратури України № 807/1193/279 від 29.09.2017, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 24.10.2017 за №1299/31167 , URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1299-17#Text>
5. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні і розслідуванні, затверджена Наказом МВС України № 575 від 07.07.2017, зареєстрована в Мін'юст України від 31.07.2017 № 937/30805. *Офіц. сайт Верховної ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>
6. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків,

[file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%202018%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%202018%20(1).pdf)

7. Орлова Т.А., Волобуєв І.Р. Рекомендації щодо уникнення організаційних та процесуальних помилок під час проведення тактичних операцій з пошуку зниклих дітей / Т.А. Орлова, І.Р.Волобуєв // *Київський часопис права*. Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2022. № 3, С. 135-141. - 148 с. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.3>
8. Саїнчин О.С. Розкриття і розслідування умисних убивств: концептуальні і практичні основи: Монографія. - Одеса, 2004.
9. Пазинич Т.А. Основні положення розслідування вбивств, що вчинені з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості // збірник наукових праць «Науковий вісник публічного та приватного права», №4/2016, Науково-дослідний інститут публічного права, 2016, с. 140-147.
10. Пащенко О. Ю. Особливості організації розкриття та розслідування умисних вбивств : навчально-методичний посібник / Пащенко О. Ю., Стратонов В. М., Зубенко В. В. – Херсон: Мрія, 2003. – 220 с.
11. Саїнчин О. Слідчі ситуації і алгоритм дій при розслідуванні дітовбивств / О. Саїнчин // *Право України*. – 2004. – № 2. – С.121-124

Тема №2. Методика розслідування зґвалтувань

Семінарське заняття. Методика розслідування зґвалтувань

Навчальна мета занять: Систематизувати та розширити знання про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. закріпити, конкретизувати й поглибити знання про методику розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; розвинути уміння здійснювати досудове розслідування.

Час проведення 2 год. Місце проведення навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична характеристика зґвалтувань. Характеристика обстановки вчинення зґвалтування. Характеристика типової «слідової картини» зґвалтування.
2. Характеристика особи злочинця та потерпілого від зґвалтування.

3. Початковий етап розслідування зґвалтувань. Особливості огляду місця вчинення зґвалтування. Особливості допиту потерпілих та підозрюваних під час розслідування зґвалтувань. Проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Призначення судових експертиз під час розслідування зґвалтувань.

Теми рефератів:

1. Криміналістична характеристика зґвалтувань і насильницьких дій сексуального характеру
2. Характеристика слідчих (розшукових) дій та оперативнорозшукових заходів, спрямованих на отримання та закріплення вихідної інформації про злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.
3. Особливості допиту потерпілих у кримінальних провадженнях про статеві злочини.
4. Методика розслідування серійних сексуальних вбивств.

План проведення заняття:

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та контрольних питань заняття.

Семінарське заняття починається з розгляду контрольних питань теми.

Курсанти (слухачі) повинні засвоїти криміналістичну класифікацію та характеристику зґвалтувань.

Розглядаючи перше питання слід зауважити, що зґвалтування, тобто вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи, відповідальність за які передбачена ст. 152 КК України, є найбільш суспільно небезпечним кримінальним правопорушенням проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Основними елементами криміналістичної характеристики зґвалтувань є:

- спосіб вчинення зґвалтувань;
- обстановка вчинення зґвалтувань;
- типова «слідова картина»;
- особа злочинця;
- особа потерпілого.

Вивчення другого питання полягає у тому, що типовий перелік обставин, який підлягає встановленню під час розслідування зґвалтувань, включає: відомості про особу потерпілого; місце і час вчинення кримінального правопорушення; спосіб учинення кримінального правопорушення; наявність обтяжуючих обставин; відомості про особу злочинця, характер його стосунків з потерпілим; ступінь вини і роль кожного з учасників вчинення групового кримінального правопорушення; наслідки кримінального правопорушення; причини й умови, що сприяли вчиненню зґвалтування.

Типові слідчі ситуації, що виникають на початковому етапі розслідування зґвалтувань, можна класифікувати за наступними критеріями:

1. Залежно від моменту затримання підозрюваного: затриманий на місці вчинення кримінального правопорушення; затриманий через деякий час; підозрюваний зник з місця події, але відомі його дані; підозрюваний зник з місця події, і його дані невідомі.
2. За кількісним складом учасників зґвалтування: одноосібно; групою осіб. У разі вчинення зґвалтування групою осіб: потерпіла особа знає всіх учасників кримінального правопорушення; потерпіла особа знає одного з учасників кримінального правопорушення, а інших – ні, потерпіла особа не знає жодного з учасників кримінального правопорушення.
3. Залежно від факту знайомства потерпілої особи і підозрюваного: потерпіла особа знайома з підозрюваним; потерпіла особа познайомилася з підозрюваним незадовго до нападу; потерпіла особа не знайома з підозрюваним, але запам'ятала його зовнішність і зможе його впізнати.

Розгляд третього питання полягає у Огляд місця події у кримінальних провадженнях про зґвалтування є обов'язковою і невідкладною слідчою (розшуковою) дією. До участі в його проведенні, якщо є така можливість, необхідно запросити потерпілу особу. На стадії підготовки до проведення огляду потрібно вирішити низку організаційних питань, які надалі забезпечать якість проведення вказаної слідчої (розшукової) дії, а саме:

- 1) вжити заходів щодо забезпечення охорони місця події;
- 2) отримати інформацію про місце проведення огляду, особу злочинця, особу потерпілого;
- 3) запросити спеціалістів;
- 4) запросити понятих;
- 5) підготувати відповідну техніку, необхідну для пошуку слідів кримінального правопорушення.

Після прибуття на місце події потрібно:

- 1) зафіксувати обстановку, яка склалася на момент огляду;
- 2) шляхом опитування очевидців у формі бесіди отримати попередні відомості, які повинні бути взяті до уваги під час огляду; встановити, які зміни, ким і з якою метою були внесені на місці події;
- 3) провести інструктаж учасників огляду.

Заключна частина заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи, яке може бути пов'язано з web-квестом.

Практичні заняття. Методика розслідування зґвалтувань

Навчальна мета занять: на основі розгляду навчальних питань і запропонованого сценарію квесту сформувати навички з аналізу й оцінки

інформації про зґвалтування з метою якісного планування та організації розслідування даних злочинів.

Час проведення 4 год. Місце проведення навчальний полігон (кімната).

Навчальні питання:

1. Криміналістична класифікація та характеристика зґвалтувань
2. Особливості розслідування зґвалтувань:
  - А) у випадках, коли потерпіла особа знає гвалтівника;
  - Б) у випадках, коли гвалтівник невідомий потерпілій;
  - В) у випадках систематичного гвалтування дитини особою наближеною до неї (членом родини, вихователем, вчителем, тощо).
3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, допиту потерпілого, підозрюваного, освідування, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту, підготовки і призначення експертиз) під час досудового розслідування зґвалтувань.

Теми рефератів:

1. Особливості розслідування зґвалтувань, вчинених групою осіб.
2. Особливості розслідування дій осіб хворих на педофілію.
3. Психологічні особливості поведінки жертв зґвалтувань.

План проведення заняття:

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та контрольних питань заняття.

Практичне заняття починається з розгляду контрольних питань теми. Курсанти (слухачі) повинні засвоїти криміналістичну класифікацію та характеристику зґвалтувань.

Під час заняття викладачу важливо сформувати навички щодо реагування та документування інформації про зґвалтування. Акцентується увага на різних слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування.

Викладач повинен також концентрувати увагу курсантів (слухачів) на психологічних прийомах, що використовуються під час проведення допиту потерпілої особи та підозрюваного.

Після розгляду контрольних питань викладач знайомить курсантів зі змістом сценарію квесту.

Сценарій №1 «Складіть узгоджений письмовий план розслідування».

Опис слідчої ситуації (фабула). 2 травня в 9.15 в Дергачівський РВ звернулася Сазонова Н.Г. із заявою про те, що кілька годин тому на вул. Садовій на неї напав невідомий чоловік, побив її і зґвалтував, коли вона була в непритомному стані.

Сазонова пояснила, що приблизно о 6 годині ранку вона поверталася від подруги, в якої вона була в гостях. На вул. Садовій її наздогнав чоловік і раптово вдарив чимось по голові. Потім, долаючи опір, він звалив її на землю, здавив їй шию шматком кабелю і, коли вона втратила свідомість, зґвалтував.

Сазонова прийшла до тями, коли гвалтівник вже зник. Зовнішність злодія потерпіла описати не змогла внаслідок сильного душевного хвилювання, але вказала, що запам'ятала татуювання на правій руці нападника у формі голови тигра із роззявленою пащею, а також те, що він був взутий в кросівки «Reebok» червоного кольору.

На обличчі та ший потерпілої були виявлені садна. При огляді місця події був знайдений шматок кабелю з заводським маркуванням «КСМ-1970» і об'ємні сліди взуття. В одному відбитку віддзеркалився візерунок підошви у вигляді ромбовидної сітки, з якого був виготовлений гіпсовий зліпок. З місця події були вилучені також зразки ґрунту і рослинності.

Завдання: проаналізуйте вихідну інформацію про кримінальне правопорушення, висуньте версії щодо обставин події злочину, складіть письмовий план розслідування.

Під керівництвом викладача обговорюються письмові рішення курсантів (слухачів) і виробляється єдиний підхід розслідування злочину в даній ситуації. Обговорення поєднується з контрольним опитуванням. В результаті заняття курсанти (слухачі) повинні засвоїти методику розслідування зґвалтувань, отримати навички аналізу слідчих ситуацій, навчитися самостійно приймати відповідні рішення, планувати розслідування.

Сценарій № 2 «Знайди і вилучи сліди правопорушника»

Опис слідчої ситуації (фабула). Під час огляду квартири, де за словами потерпілої напередодні мало місце її зґвалтування, виявлено два бокала і пуста пляшка від вина. Вино розпивала потерпіла із гвалтівником.

Завдання. Огляньте представлені об'єкти. Вилучіть сліди у спосіб, що забезпечить максимальне їх збереження. Визначте перелік інших об'єктів (джерел слідової інформації) і опишіть правила їх вилучення.

Безпосередньо завдання виконують два учасника команди.

Опис робочого місця. На столі знаходяться два бокала, пляшка від вина і всі нижче перераховані предмети. Біля столу два стільця.

Перелік наочного, матеріально-методичного забезпечення:

- два бокала, пляшка від вина;
- магнітний пензлик і порошок;
- відрізки липкої стрічки;
- дві невеликих коробки;
- конверти із липкою смужкою;
- ліхтар;
- гумові рукавички;
- ручка.

Час відведений на виконання поставлених завдань – 30 хвилин.

4. Критерії оцінки виконання поставлених завдань.

Завдання оцінюється максимальною кількістю – 5 балів.

Бали нараховуються шляхом складання відповідно :

- 1 бал – правильне використання інструментарію для пошуку слідів;
- 1 бал – правильне використання інструментарію для фіксації слідів;
- 1 бал – обережне поводження з предметами – носіями слідів (учасники не внесли змін, не пошкодили наявні сліди, не залишили свої);
- 1 бал - всі сліди знайдено і вилучено у вірний спосіб;
- 1 бал – конверти вірно оформлені.

Заключна частина заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

1. Про судову практику у справах про злочини проти статеві свободи та статеві недоторканості особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>
2. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 312 с. URL: [file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%202018%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%202018%20(1).pdf)
3. Організація розслідування окремих видів злочинів: навчальний посібник / за заг. ред. д.ю.н., професора А. Ф. Волобуєва. – Х.: ХНУВС, 2011. – 568 с.
4. Настільна книга слідчого: Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів / В.Я. Тацій, М.І. Панов, В.Ю. Шепітько та ін. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 715 с.
5. Волобуєв А. Ф., Орлова Т.А. З'ясування в Україні: проблемні питання доказування // Visegrad Journal on Human Rights. - 2019. - № 5 (2). - С. 50-53. URL: http://vjhr.sk/archive/2019_5/part_2/8.pdf
6. Volobuyev A., Orlova T., Pcholkin V., Petrova I., Fedosova O.. 2020. "Medical and legal aspects in proof of rapes." *Georgian Medical News* № 3 (300): 153-157. www.scopus.com.

Тема №3. Методика розслідування грабежів і розбоїв.

Практичне заняття. Методика розслідування грабежів і розбоїв.

Навчальна мета заняття: на основі розгляду навчальних питань і запропонованого сценарію квесту сформувати навички оцінки початкової

інформації про злочин, подальшого планування й організації його розслідування.

Час проведення 2 год. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична характеристика грабежів та розбоїв.
2. Особливості розслідування грабежів і розбоїв.
3. Тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні грабежів і розбоїв.

Теми рефератів:

1. Особливості розслідування грабежів і розбоїв, вчинених шляхом проникнення в приміщення.
2. Особливості розслідування грабежів і розбоїв, вчинених неповнолітніми.
3. Розслідування грабежів і розбоїв, вчинених організованими злочинними групами.
4. Особливості розслідування нападів на інкасаторів: світовий та вітчизняний досвід.

План проведення заняття:

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та основних питань теми.

Під час відповіді на контрольні питання необхідно вказати відмінність грабежів від розбоїв і вплив цієї ознаки на планування та організацію досудового розслідування. Необхідно вивчити криміналістичну характеристику грабежів і розбоїв.

Важливо розглянути звернути увагу на типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, тактичні завдання і засоби їх вирішення.

При відповіді на питання про тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій необхідно розглянути освідування, допити потерпілого, підозрюваного, свідків, огляд місця події тощо.

Після контрольного опитування курсанти знайомляться із сценарієм квесту.

Сценарій №1 «Складіть узгоджений письмовий план розслідування».

Опис слідчої ситуації (фабула): 9 квітня 2011 року приблизно о 24 годині, Гелебан Михайло Михайлович та Вовканець Роман Васильович за попередньою змовою, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння і маючи намір на відкрите викрадення чужого майна, знаходячись біля будинку № 43 а, по вул. Центральній в місті Кременчуг, пристали до Латинова Михайла Івановича, повалили його на землю і почали наносити йому удари руками та ногами по різним частинам тіла, заподіявши йому тілесні ушкодження, у вигляді саден в ділянці чола справа, спинки носа та лівого колінного суглобу, що відноситься до легких тілесних ушкоджень. Після чого відкрито заволоділи його мобільним

телефоном «Iphone 4s», вартістю 2500 гривень та джинсовою курткою, вартістю 450 гривень, в якій був гаманець, вартістю 120 гривень та гроші в сумі 600 гривень, чим завдав Латинову М.І. матеріальної шкоди на загальну суму 3670 гривень.

Завдання:

1. проаналізувати інформацію про вчинення злочину та прийняти аргументоване рішення;
2. скласти письмовий план початкових та інших дій.

Сценарій №2 «Вилучи кулю»

Опис слідчої ситуації (фабула). На відділення банку було вчинено розбійний напад, під час якого було викрадено 500 тис. грн. Один з нападників з метою залякування працівників банку здійснив постріл з пістолету. Під час огляду місця події ви (звернення до команди) виявили пробоїну в дерев'яному полотні дверей. В пробоїні помітили занурену кулю.

Завдання. За допомогою запропонованої інструментарію вилучіть кулю.

Безпосередньо завдання виконують два учасники команди.

Опис робочого місця. Стіл застелений скатертиною, на столі всі нижче перераховані предмети. Біля столу два стільця.

Перелік наочного, матеріально-методичного забезпечення:

- дошка із пробоїною, в якій знаходиться занурена куля;
- пінцет (бажано декілька, різного розміру);
- ватні палички;
- відрізки бинта;
- ножиці;
- золяційна липка стрічка;
- пасатижі;
- гумові рукавички;
- конверт.

Час відведений на виконання поставлених завдань – 10 хвилин.

4. Критерії оцінки виконання поставлених завдань.

Завдання оцінюється максимальною кількістю – 5 балів.

Бали нараховуються відповідно :

1 бал – кулю вилучено, але допущені помилки у використанні інструментів;

3 бали – кулю вилучено у вірний спосіб, поміщено у конверт;

5 балів – кулю вилучено з максимальним застосуванням засобів попередження внесення змін її оболонки, поміщено у конверт, який заклеєно і підписано.

Правильність виконаного завдання перевіряється викладачем, обговорюється з курсантами (слухачами), зазначаються помилки та вказуються правильні рішення.

Заключна частина заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

1. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярської ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 312 с. URL: [file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%202018%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%202018%20(1).pdf)
2. Криміналістика : підручник. / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 544 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1700/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf>
3. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять і словник термінів з навчальної дисципліни “Криміналістика” / уклад.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 165 с. http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1682/1/NMP_0004.pdf

Тема №4. Методика розслідування злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Практичні заняття. Методика розслідування злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Навчальна мета занять: на основі розгляду навчальних питань і запропонованого сценарію поліцейського квесту сформувані навички аналізу матеріалів кримінального провадження з метою якісного планування та організації розслідування злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Час проведення 4 год. Місце проведення: територія з імітацією обстановки ДТП, спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична класифікація дорожньо-транспортних пригод і криміналістична характеристика порушень правил безпеки руху і експлуатації транспорту.

2. Особливості розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень.
3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування вказаного виду кримінальних правопорушень.

Теми рефератів:

1. Розслідування порушень правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху.
2. Особливості огляду місця дорожньо-транспортної пригоди.
3. Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

План проведення заняття:

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та контрольних питань заняття.

Практичне заняття починається з розгляду контрольних питань теми. Під час розгляду даної теми обов'язково потрібно вивчити класифікацію дорожньо-транспортних пригод у залежності від її механізму, способу вчинення та суб'єкту.

Аналізується початковий етап розслідування. Слідчі версії та планування розслідування в типових ситуаціях. Комплекс слідчих (розшукових) дій, характерних для типової ситуації, коли транспортний засіб і водій знаходяться на місці дорожньо-транспортної події. Комплекс слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, характерних для типової ситуації, коли транспортний засіб знаходиться на місці події, а водій зник. Комплекс слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, характерних для типової ситуації, коли водій із транспортним засобом з місця дорожньо-транспортної події зник.

Заходи із встановлення та розшуку транспортного засобу і водія. Використання криміналістичних та інших обліків. Характеристика подальшого етапу розслідування.

Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій (огляду місця дорожньо-транспортної події та транспортних засобів, допиту учасників події, допиту свідків-очевидців, судово-медичного освідчення водіїв транспортних засобів, судово-медичної експертизи потерпілого, слідчого експерименту, призначення транспортно-трасологічної, автотехнічної та інших експертиз).

Після контрольного опитування курсанти (слухачі) отримують знайомляться із сценарієм квесту. Планується вихід групи на територію з імітацією обстановки ДТП. Заздалегідь викладач розподіляє ролі учасників слідчо-оперативної групи при виїзді на подію ДТП, а також ролі водія транспортного засобу – учасника ДТП, свідків-очевидців, понятих та потерпілого ДТП.

Сценарій «Складіть узгоджений письмовий план розслідування».

Опис слідчої ситуації (фабула): близько 14 години, водій Янчов Йосип Йосипович, 03.10.1962 року народження, мешканець с. Безлюдовка, вул. Вакарова № 9, Харківського району, непрацюючий, керуючи автомобілем ВАЗ 21063, д. н. АН 8258 АХ, білого кольору, їхавши з с. Безлюдовка, Харківського району в сторону м. Харків, почав здійснювати поворот вліво, під час чого зіткнувся з мотоциклом «Вайпер», д. н. АО. 0180 АА, яким керував Костюк Михайло Володимирович, 21.01.1991 року народження, житель м. Харків, вул. Сливово № 6, непрацюючий.

У результаті ДТП, Костюк Михайло Володимирович, отримав тілесні ушкодження у вигляді відкритого перелому кісток правої гомілки нижньої третини із зміщенням. Після чого доставлений в приймальне відділення Харківської лікарні № 13 та знаходиться на лікуванні в травматологічному відділенні Харківської лікарні № 13.

Водій автомобіля ВАЗ 21063, д. н. АН 8258 АХ, білого кольору, Янчов Йосип Йосипович, – тверезий. Автомобіль ВАЗ 21063, д. н. АН 8258 АХ, білого кольору, затриманий та доставлений на штраф майданчик.

Завдання. Заздалегідь викладач розподіляє ролі учасників слідчо-оперативної групи при виїзді на подію ДТП, а також ролі водія транспортного засобу – учасника ДТП, свідків-очевидців, понятих та потерпілого ДТП.

Під час занять курсанти повинні відпрацювати навички роботи СОГ на місці події, тактику огляду місця ДТП, тактику допитів водія, свідків, потерпілого, а також проведення слідчого експерименту.

Письмово курсантами складаються: протокол огляду місця події, протоколи допитів свідків-очевидців, понятих, потерпілого, водія.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

1. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярської ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 312 с. URL: [file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%202018%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%202018%20(1).pdf)
2. Розслідування обставин дорожньо-транспортних пригод / Авт.-уклад. С. О. Шевцов, К. В. Дубонос. – Х.: Факт, 2003. 191 с.
3. Організація розслідування окремих видів злочинів: навчальний посібник / за заг. ред. д.ю.н., професора А. Ф. Волобуєва. – Х.: ХНУВС, 2011. – 568 с.

Тема №5. Методика розслідування злочинів, пов'язаних із обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

Семінарське заняття. Методика розслідування злочинів, пов'язаних із обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

Навчальна мета занять: надати знання щодо методики розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, розвивати криміналістичну компетентність, сприяти формуванню професійно важливих якостей.

Час проведення 2 год. Місце проведення навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів
2. Особливості порушення кримінальної справи і початкового етапу розслідування. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій
3. Допит підозрюваного

Теми рефератів:

1. Поняття та загальна характеристика злочинів проти громадського порядку та моральності.
2. Злочини, що загрожують нормальному духовному і фізичному розвитку неповнолітніх.
3. Поняття, система та види злочинів у сфері наркотичних засобів, психотропних речовин, та інші злочини проти здоров'я населення.

План проведення заняття.

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та контрольних питань заняття.

Семінарське заняття починається з розгляду контрольних питань теми. Курсанти (слухачі) повинні засвоїти криміналістичну класифікацію та характеристику зґвалтувань.

Розглядаючи перше питання слід зауважити, що Кримінальним кодексом України в статтях передбачена кримінальна відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Основними елементами криміналістичної характеристики даної категорії кримінальних правопорушень є:

- предмет злочинного посягання;
- спосіб вчинення кримінального правопорушення; – типова «слідова картина»;
- обстановка вчинення кримінального правопорушення;
- особа злочинця. Предметом злочинного посягання даної категорії кримінальних правопорушень є наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, аналоги наркотичних та психотропних речовин.

Наркотичні засоби – включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними.

Психотропні речовини – включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, природні матеріали, які здатні викликати стан залежності та справляти депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему або викликати порушення сприйняття або емоцій, або мислення, або поведінки і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними.

Прекурсори – речовини та їх солі, що використовуються під час виробництва, виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до Переліку. Аналоги наркотичних і психотропних речовин – заборонені до обігу в Україні речовини природного чи синтетичного походження, не включені до Переліку, хімічна структура і властивості яких подібні до хімічної структури і властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких ці речовини відтворюють.

Наркотичні засоби класифікують залежно від джерела їх походження на три групи:

- 1) рослинного походження;
- 2) напівсинтетичного походження;
- 3) синтетичного походження.

Вивчення другого питання полягає у тому, що можливо виділити декілька типових слідчих ситуацій, найбільш характерних для початкового етапу розслідування в кримінальних провадженнях розглядуваної категорії, незалежно від конкретного виду кримінальних правопорушень:

Типова слідча ситуація виникає за наявності інформації про незаконний обіг наркотичних засобів та особу, яка вчинила таке кримінальне правопорушення, коли вона затримана «на гарячому» або незабаром після вчинення кримінального правопорушення і визнає свою вину у вчиненому. У таких випадках головним напрямом діяльності слідчого є збір і процесуальне закріплення доказів причетності особи до вчиненого кримінального правопорушення – встановлення конкретних обставин події, їх дослідження, оцінка і використання з метою одержання нових даних. Крім того, необхідно виявити всі обставини кримінального правопорушення, а якщо воно вчинене групою – встановити всіх співучасників та викрити їх. У даній ситуації характерне проведення таких невідкладних слідчих (розшукових) дій:

- 1) особистий обшук, затримання підозрюваного;
- 2) огляд місця затримання з метою виявлення слідів кримінального правопорушення і речових доказів; огляд місцевості, де вирощувалась культура, що містить наркотичну речовину; огляд приміщень, де зберігалися наркотики, сировина для їх виготовлення;

3) огляд вилучених наркотиків, пристроїв для їх вживання, одягу підозрюваного та ін.; огляд упакування наркотичних засобів або психотропних речовин для виявлення на ньому слідів пальців;

4) тимчасове вилучення та слідчий огляд предметів, що мають відношення до кримінального правопорушення;

5) освідкування підозрюваного на предмет встановлення слідів ін'єкцій та інших зовнішніх ознак вживання ним наркотиків (розширені зіниці, сліди від уколів шприца тощо);

6) призначення судових експертиз (біологічної, судовоагротехнічної, судово-фармакологічної, судово-медичної, психіатричної та ін.);

7) обшук за місцем проживання підозрюваного, місцем роботи, у гаражах, на дачах, у друзів та в інших місцях з метою вилучення наркотичних засобів, психотропних речовин й інших предметів зі слідами кримінального правопорушення;

8) допит підозрюваного (зі з'ясуванням способу життя, зв'язків);

9) допити свідків, у тому числі родичів, знайомих, сусідів підозрюваного.

Розгляд третього питання полягає у допиті підозрюваних. У зв'язку з тим, що кримінального правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, вчиняються, як правило, у групі з розподілом ролей, то метою допиту повинно бути встановлення всього злочинного ланцюжка. Виходячи з того, яку роль у вчиненому кримінальному правопорушенні відіграє підозрюваний, слідчий ставить перед собою різноманітні завдання, але у всіх випадках необхідно встановити співучасників у незаконних операціях із наркотичними засобами, джерела одержання наркотиків, сировини, місця і засоби виготовлення, збереження, збуту наркотиків, засоби перевезення і збуту наркотичних засобів, осіб, які вживають наркотики; дані, які характеризують співучасників кримінального правопорушення; взаємовідносини між ними; способи розрахунків і т.п. Під час допиту підозрюваних, які займаються виготовленням наркотиків синтетичного походження, необхідно встановити: їх функції в лабораторії, освіту, спеціальність, «стаж» підпільної діяльності; всі деталі технологічного процесу, джерела одержання сировини і необхідних компонентів, канали збуту, обсяг одержуваного продукту, деталі фінансової сторони діяльності; яка технологія виготовлення того чи іншого наркотику з докладним описом його виготовлення (кількість компонентів, дозування, проведення хімічних реакцій, нагрів, фільтрування тощо). Якщо підозрюваний є посередником у збуті, під час його допиту з'ясовується:

а) хто є організатором злочинної групи, хто – виробником наркотиків, хто доручав транспортування наркотичних речовин;

б) де одержував «товар», якщо в квартирі, то яке розташування кімнат, яка в них обстановка, чи були сусіди, хто саме вручав наркотики, чи був присутній хтось при передачі наркотиків; в

в) якщо наркотик отриманий через автоматичну камеру схову, то де вона знаходиться, який використовувався шифр, хто, коли, яким чином повідомив шифр, чи користувався однією і тією ж ячейкою (шифром) чи вони змінювалися, чи немає системи в зміні номера ячейки і шифру;

г) в якій упаковці було отримано наркотичну речовину, чи піддавалася вона перефасовці посередником з метою маскування або полегшення транспортування;

д) в яких населених пунктах був і що там робив;

е) хто розплачувався за доставлену наркотичну речовину;

ж) яка сума комісійної винагороди;

з) імена, прикмети інших посередників зі збуту;

и) чи використовувалася допомога третіх осіб, які не підозрювали про злочинний характер перевезеного вантажу;

к) чи був сигнал про благополучне завершення перевезення, якщо так, який саме, кому передавався, яким чином.

Практичні заняття: Методика розслідування злочинів, пов'язаних із обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

Навчальна мета занять: на основі розгляду навчальних питань і запропонованого сценарію квесту сформувати навички оцінювати слідчу ситуацію початкового етапу розслідування і визначати порядок дій в рамках кримінального провадження про злочини, пов'язані із обігом наркотиків.

Час проведення 4 год. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття та види наркотиків. Характеристика окремих груп наркотиків: зовнішній вигляд, особливості дії на організм, способи введення/вживання. Ознаки вживання особою наркотиків в залежності від їх виду.
2. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних з обігом наркотиків. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із обігом наркотиків.
3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів вказаної категорії.
4. Особливості підготовки і призначення судових експертиз у кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу наркотиків.

Теми рефератів:

1. Особливості дії сучасних видів синтетичних наркотиків на організм людини.
2. Особливості тактики спілкування слідчого із особою наркозалежною: можливі ризики та шляхи забезпечення безпеки.

3. Використання допомоги спеціалістів під час розслідування злочинів, пов'язаних із обігом наркотиків.

План проведення заняття:

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та контрольних питань заняття.

Практичне заняття починається з розгляду контрольних питань теми. Необхідно ознайомитись з поняттям наркотиків, їх класифікацією та характеристикою основних найбільш розповсюджених з них, зокрема природою походження, зовнішнім виглядом, особливостями впливу на організм людини.

Засвоїти класифікацію та криміналістичну характеристику основних видів злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків.

Роз'яснити особливості розслідування окремих видів злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків, зокрема, особливостей тактичних завдань і засобів їх вирішення а) при розслідуванні злочинів не пов'язаних із збутом наркотиків; б) при розслідуванні незаконного збуту наркотиків; в) при розслідуванні легалізації коштів здобутих від незаконного збуту наркотиків.

Ознайомитись із рекомендаціями щодо особливостей тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях про злочини у сфері обігу наркотиків, зокрема, при огляді місця події; при затриманні, освіддуванні й особистому обшуку підозрюваної особи; при допиті підозрюваного та свідків;

Під час занять також послідовно розглядаються особливості підготовки і призначення наступних видів експертиз:

- експертизи наркотичних засобів;
- судово-фармакологічної експертизи.;
- судової хіміко-технологічної експертизи;
- судово-ботанічної та судово-агротехнічної експертиз;
- судово-наркологічної експертизи;
- судово-психологічної та судово-психіатричної експертиз.

Увага зосереджується на особливостях підготовки і направленню зразків для експертного дослідження, та питань, що можуть вирішуватись експертами різних галузей знань.

Після контрольного опитування курсанти (слухачі) отримують завдання поліцейського квесту.

Під час проведення поліцейських квестів виконуються наступні завдання:

- розпізнавати наркотики;
- розпізнавати поведінку і фізіологічний стан наркозалежної особи;
- організовувати проведення оперативної закупівлі наркотиків (контролю за вчиненням злочину);
- правильно описувати в протоколах слідчих (розшукових) дій виявлені наркотики, і пакувати їх;

- ефективно виявляти місця приховування наркотиків (у особи, у житлі, у службових приміщеннях, у транспортних засобах);
- організовувати спільні дії слідчо-оперативної групи по затриманню, освідуванню й особистому обшуку підозрюваної особи;
- застосовувати тактичні прийоми допиту підозрюваної особи;
- організовувати допит свідків;
- планувати розслідування взаємопов'язаних злочинів у сфері наркобізнесу;
- готувати й призначати експертизи у провадженнях про злочини у сфері незаконного обігу наркотиків.

Сценарій «Обшукай правопорушника, знайди і вилучи те, що він приховав»

Опис слідчої ситуації (фабула). Під час обшуку житла підозрюваного у кримінальному провадженні про збут наркотиків, у квартирі ви застали невідомого чоловіка. Мета його перебування в квартирі незрозуміла. Квартира має обстановку і вигляд наркопритону.

Завдання. Проведіть обстеження підозрілої особи. Після отриманого результату, дайте оцінку ситуації, включаючи порядок подальших дій з особою. Увага! Всі свої дії необхідно коментувати, уявляючи, що викладач це понятий присутній на обшуку.

Завдання безпосередньо виконують 3 учасника, один з яких коментує те, що виконують двоє інших.

Група може надавати поради під час виконання завдання, але знаходячись на відстані не менш як 3 метри від місця знаходження виконавців завдання квесту.

Опис робочого місця. Групі пред'являється чоловік (манекен або перевдягнутий курсант).

Перелік наочного, матеріально-методичного забезпечення:

- об'єкти, що імітують наркотики (таблетки, білий порошок, речовина рослинного походження, рідина у шприці чи інше);
- манекен або спеціально підготовлений хлопець з числа курсантів;
- конверти (кількість відповідає зразкам наркотиків).

Час відведений на виконання поставлених завдань – 30 хвилин.

Викладачу необхідно обов'язково звернути увагу групи на те, що після оголошення завдання, на початку його виконання, їм рекомендовано спочатку обговорити разом ситуацію, визначити ключові моменти завдання, скласти для себе план черговості дій, визначити виконавців, провести детальний інструктаж. А вже потім приступати до демонстрації виконання завдання.

Час засікається при цьому відразу після оголошення завдання і вказаної рекомендації.

Група має право розподілити час за своїм переконанням (наприклад, 20 хвилин – обговорення і планування, 10 хвилин – демонстрація дій, або навпаки).

4. Критерії оцінки виконання поставлених завдань.

Завдання оцінюється максимальною кількістю – 5 балів. Викладач звертає увагу на чотири основних аспекти.

- 1) Чи всі зразки наркотиків вилучено.
- 2) Що саме поняті змогли спостерігати (чи всі дії слідчого вони могли побачити).
- 3) Повнота і правильність коментарів обшуку.
- 4) Повнота і правильність оцінки отриманих результатів, включаючи порядок подальших дій слідчого.

Бали нараховуються відповідно :

1 бал – наркотики вилучено, але допущено технічні та/або процесуальні помилки, коментар дій малоінформативний та/або мав грубі помилки;

2 бали – наркотики вилучено, помилок не допущено, але коментар дій малоінформативний та/або мав грубі помилки;

3 бали – наркотики вилучено, помилок не допущено, але коментар мав суттєві прогалини;

5 балів – наркотики вилучено вірно, мав місце повний коментар, надано правильну оцінку ситуації, включаючи порядок подальших дій щодо підозрюваної особи.

Під керівництвом викладача обговорюються результати виконаного завдання, вказуються помилки та зазначається правильний варіант проведення обшуку.

Заключна частина заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

1. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст 131. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Офіц. сайт Верховної ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затверджена наказом МВС України № 1339 від 03.11.2015, зареєстр. в Мінюсті України 06.11.2015 за №1392/27837. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>
4. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні і розслідуванні, затверджена Наказом МВС України № 575 від 07.07.2017, зареєстрована в Мін'юст України від 31.07.2017 № 937/30805. *Офіц. сайт Верховної ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>

5. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними : Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР, редакція від 02.01.2020 // *Відомості Верховної Ради України*. – 1995. – № 10. – Ст. 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80>
6. Про наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР, редакція від 18.12.2019 // *Відомості Верховної Ради України*. – 1995. – № 10. – Ст. 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>
7. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : наказ МОЗ України від 01.08.2000 № 188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00>
8. Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770, редакція від 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>
9. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: тактика проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій: методичні рекомендації / С.В. Албул, С.В. Андрусенко. – Одеса : ОДУВС, 2018. – 100 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/429/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BC%202018.pdf>
10. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: Методичні рекомендації для практичних підрозділів Національної поліції України. – Х. : ХНУВС, 2017.
11. Пазинич Т. А. Особливості розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, відповідальність за які передбачене статтею 320 КК України / Пазинич Т. А. // Актуальні питання діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України : зб. наук. праць факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання ХНУВС за 2011 рік / за заг. ред. академіка НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. – Х.: НікаНова, 2012. – С. 61-82.

Тема №6. Методика розслідування шахрайств.

Практичні заняття: Методика розслідування шахрайств

Навчальна мета занять: на основі розгляду навчальних питань і запропонованої фабули сформувати навички з аналізу матеріалів кримінального провадження з метою якісного планування та організації розслідування шахрайств.

Час проведення 4 год. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична класифікація та характеристика шахрайств.
2. Особливості розслідування шахрайств.
3. Тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування шахрайств.

Теми рефератів:

1. Відмінність шахрайства (ст. 190 КК України) від шахрайства з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України).
2. Розслідування «шлюбних афер».
3. Особливості розслідування комерційного шахрайства.

План проведення заняття:

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та контрольних питань заняття.

Практичне заняття починається з розгляду контрольних питань теми. Курсанти (слухачі) повинні засвоїти, що шахрайства прийнято класифікувати на вуличні, у побутовій сфері, у підприємницькій сфері, у сфері функціонування державних чи інших суспільних інститутів та у сферах використання електронних технологій. Залежно від сфери, в якій вони вчиняються, різняться криміналістична характеристика шахрайств, типові слідчі ситуації на початковому та наступних етапах розслідування, перелік і алгоритм слідчих, оперативно-розшукових і організаційних заходів, спрямованих на вирішення основних тактичних завдань розслідування шахрайств.

Після контрольного опитування курсанти (слухачі) за наведеним сценарієм квесту розробляють план розслідування.

Сценарій «Складіть узгоджений письмовий план розслідування».

Опис слідчої ситуації (фабула): наприкінці лютого 2017 року, Галас Ігор Михайлович, знаходячись в м. Хуст Закарпатської області, шляхом обману та зловживаючи довір'ям громадянина Антал Василя Івановича, пообіцявши працевлаштувати його за кордоном, взяв від нього гроші в сумі 400 доларів США, свої зобов'язання по працевлаштуванню не виконав, гроші привласнив, у результаті чого завдав потерпілому значної матеріальної шкоди на вказану суму.

У кінці березня 2017 року, Галас Ігор Михайлович, знаходячись в м. Хуст на вул. І. Франка, шляхом обману та зловживання довірою громадянки Кучерявої Ольги Василівни, пообіцявши працевлаштувати за кордоном її чоловіка Кучерявого Віктора Івановича, взяв від неї гроші в сумі 300 доларів США, свої зобов'язання по працевлаштуванню не виконав, у результаті чого завдав потерпілій значної матеріальної шкоди на вказану суму.

10 квітня 2017 року Галас Ігор Михайлович, в м.Хуст, шляхом обману та зловживаючи довір'ям громадянина Симинець Миколи Васильовича, пообіцявши працевлаштувати за кордоном його сина Симинець Михайла Миколайовича, взяв від нього гроші в сумі 100 доларів США, свої зобов'язання по працевлаштуванню Симинець Михайла Миколайовича не виконав, гроші привласнив, у результаті чого завдав потерпілому матеріальної шкоди на вказану суму.

У середині квітня 2017 року, Галас Ігор Михайлович, знаходячись в м.Хуст, шляхом обману та зловживаючи довір'ям громадянина Деяк Михайла Івановича, пообіцявши працевлаштувати кордоном, взяв від нього гроші в сумі 100 доларів США, свої зобов'язання по працевлаштуванню не виконав, гроші привласнив, у результаті чого завдав потерпілому матеріальної шкоди на вказану суму.

27 квітня 2017 року, Галас Ігор Михайлович, знаходячись в м. Хуст на вул. І.Франка, шляхом обману та зловживання довірою громадянина Попович Василя Івановича, пообіцявши працевлаштувати його за кордоном, взяв від нього 100 доларів США, але свої зобов'язання по працевлаштуванню не виконав, у результаті чого завдав потерпілому значної матеріальної шкоди на вказану суму.

28 квітня 2017 року, Галас Ігор Михайлович, знаходячись в м.Хуст на вул.І.Франка, шляхом обману та зловживання довірою громадянина Турок Василя Івановича, пообіцявши працевлаштувати його за кордоном, взяв від нього гроші в сумі 100 доларів США, але свої зобов'язання по працевлаштуванню не виконав, у результаті чого завдав потерпілому матеріальної шкоди на вказану суму.

6 травня 2017 року, Галас Ігор Михайлович, знаходячись в с.Золотарево, Хустського району, шляхом обману та зловживання довірою громадянина Данча Володимира Миколайовича, пообіцявши працевлаштувати його за кордоном, взяв від нього гроші в сумі 110 доларів США, але свої зобов'язання по працевлаштуванню не виконав, у результаті чого завдав потерпілому значної матеріальної шкоди на вказану суму.

6 травня 2017 року, Галас Ігор Михайлович, знаходячись в с.Золотарево, Хустського району, шляхом обману та зловживання довірою громадянина Гайдур Василя Михайловича, пообіцявши працевлаштувати його за кордоном, взяв від нього гроші в сумі 110 доларів США, але свої зобов'язання по

працевлаштуванню не виконав, у результаті чого завдав потерпілому значної матеріальної шкоди на вказану суму.

Завдання:

1. проаналізуйте інформацію та прийміть аргументоване рішення;
2. складіть письмовий план розслідування.
3. Правильність виконаного завдання обговорюється, зазначаються недоліки та правильні рішення.

Заключна частина заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

1. Заяць К.Д. Окремі проблеми досудового розслідування вуличних шахрайств і шляхи їх вирішення. *Право і безпека*. Вип. №4 (71), ХНУВС, 2018, - С. 55-60.
2. Заяць К.Д. Криміналістична характеристика шахрайств, що маскуються оболонкою господарських правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. № 9, 2019 – С. 262-266.
3. Заяць К.Д. Особливості шахрайств, що вчиняються в кіберпросторі. *Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917– 2017 рр.)* : зб. наук. ст. і тез доп. на наук.-практ. конф. до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку в Харкові (м. Харків, 25 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2017, - С. 130-131.
4. Криміналістика: підручник / за заг. ред. д.ю.н., професора А. Ф. Волобуєва. – Х.: ХНУВС, 2011. – 666 с.
5. Організація розслідування окремих видів злочинів: навчальний посібник / за заг. ред. д.ю.н., професора А. Ф. Волобуєва. – Х.: ХНУВС, 2011. – 568 с.
6. Пазинич Т. А. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування шахрайств : дис... канд. наук: 12.00.09 / Національний університет внутрішніх справ України. Харків, 2007. 189 с.
7. Чернявський С.С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ. - К., 2010. - 610 арк. - Бібліогр.: арк. 517-610.
8. Протидія економічній злочинності / П. І. Орлов, А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика та ін. – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 568 с.

Тема №7. Особливості розслідування злочинів в умовах воєнного стану та воєнних злочинів

Семінарське заняття: Особливості розслідування злочинів в умовах воєнного стану та воєнних злочинів

Навчальна мета занять: полягає у формуванні глибокого розуміння важливості та складності розслідування злочинів у воєнний період, а також в навчанні ефективним методам та процедурам, що допоможуть забезпечити справедливість та попередити безкарність воєнних злочинів.

Час проведення 2 год. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія, полігон.

Навчальні питання:

1. Правовий контекст: Порівняльний аналіз норм міжнародного гуманітарного права та національного законодавства, що регулюють ведення воєнних дій та відповідальність за воєнні злочини.
2. Визначення воєнного злочину. Розуміння та класифікація дій, які можуть бути визнані воєнними злочинами, включаючи злочини проти мирного населення, військовополонених, полонених
3. Юрисдикція та юридична відповідальність: Розгляд питань щодо того, які органи та суди мають юрисдикцію над розслідуванням та судовим переслідуванням воєнних злочинів.
4. Збір доказів: Особливості збору та документування доказів у воєнних умовах, зокрема в умовах активних бойових дій та обмеженого доступу.
5. Міжнародна співпраця: Роль міжнародних організацій та трибуналів у розслідуванні та переслідуванні воєнних злочинів, включаючи Міжнародний кримінальний суд.
6. Заходи захисту та попередження: Обговорення можливостей попередження воєнних злочинів, включаючи ефективну командування, навчання військових правам людини тощо.
7. Аналіз конкретних випадків воєнних злочинів з історії та сучасності для кращого розуміння викликів розслідування та судового переслідування. Вивчення цих аспектів допоможе краще зрозуміти специфіку розслідування воєнних злочинів та ефективність заходів для забезпечення правосуддя та відповідальності у воєнний період.

План проведення заняття:

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та контрольних питань заняття.

Семінарське заняття починається з розгляду контрольних питань теми. Необхідно ознайомитись з поняттям та видами воєнних злочинів, уявити особливості процедури їх доказування.

Ознайомити учасників заняття з важливістю ефективного розслідування воєнних злочинів для забезпечення справедливості та відповідальності у воєнний період.

Розглянути унікальні аспекти розслідування, що виникають через активні бойові дії, обмежену доступність доказів та специфіку воєнного права.

Вивчення нормативно-правової бази: Дати учасникам розуміння норм міжнародного гуманітарного права та національних законів, які регулюють ведення воєнних дій та відповідальність за воєнні злочини.

Освоєння методів розслідування: Подати інформацію про специфічні методи роботи під час розслідування воєнних злочинів, включаючи збір доказів у важких умовах та залучення експертів.

Роль міжнародної співпраці: Обговорити важливість співпраці з міжнародними організаціями та трибуналами для забезпечення відповідальності за воєнні злочини. Практичні висновки: Завершити заняття практичними прикладами та кейсами, що допоможуть учасникам краще розуміти реалії розслідування воєнних злочинів та вигоду від дотримання принципів гуманітарного права.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

1. Особливості документування та розслідування злочинів, учинених на території проведення ООС, а також на тимчасово окупованих територіях / Юхно О.О., Кікінчук В.В., Степанюк Р.Л., Орлова Т.А. та інші. Вид. 2-ге, доп. і переробл. – Харків. ХНУВС. 2020. 140 с. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/LJt1FvEFLv4F4Bze_MCYRVk122RrFAfV.pdf
2. Особливості використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, учинених на території операцій об'єднаних сил, а також на тимчасово окупованих територіях : науково-методичні рекомендації / В.В. Кікінчук, Р.Л. Степанюк, Т.А. Орлова та ін., Харків : ХНУВС. 2018. 48с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3544/Osoblyvosti%20vykorystannia%20spetsialnykh%20znan_Naukovo-metodychni%20rekomendatsii_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень за фактами вибуху, загрози вибуху або виявлення саморобних вибухових пристроїв : науково-методичні рекомендації / В.В. Кікінчук, Р.Л. Степанюк, Т.А. Орлова та ін., Харків : ХНУВС. 2018. 39 с. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/IZkgxowbp03EspQ-dyhx2zWuYuiEHTWj.pdf>
4. Кравчук О., Бондаренко М. Досудове розслідування воєнних злочинів : наукова стаття / О. Кравчук, М.Бондаренко . – Київ : 2022. Електронний архів наукових та освітніх матеріалів КПП ім. Ігоря Сікорського URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/46805/1/Pretrial%20war%20crimes.pdf>
5. Савуляк В. Воєнні злочини та їх документування / Василь Савуляк, юридична консультація , сайт *Безоплатна правова допомога* URL:

Практичні заняття: Особливості розслідування злочинів в умовах воєнного стану та воєнних злочинів

Навчальна мета занять: на основі розгляду навчальних питань і запропонованого сценарію квесту сформувати навички організації взаємодії під час розслідування злочинів в умовах воєнного стану, при загрозах обстрілів, вибухів, а також навички обрання вірної тактики проведення слідчих дій відповідно загрозам і ризикам, що пов'язані із військовими діями.

Час проведення 4 год. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія, полігон.

Навчальні питання:

1. Поняття та види воєнних злочинів. Особливості процедури їх доказування.
2. Особливості екіпірування членів СОГ та взаємодії при виїзді на місце події, що пов'язане із загрозою вибухів або обстрілів.
3. Організація прийому і перевірки повідомлень про вибух або загрозу вибуху при виявленні снарядів, вибухових пристроїв, їх залишків чи будь-яких предметів схожих на вибухонебезпечні.
4. Особливості взаємодії при перевірці повідомлень про замінування об'єкту або виявлення на ньому вибухонебезпечних предметів, нерозірваних снарядів або їх залишків.
5. Особливості тактики огляду місця події при виявленні вибухового пристрою, залишків нерозірваних снарядів чи інших вибухонебезпечних предметів.
6. Особливості тактики спілкування (в рамках допиту, опитування, відібрання пояснень, прийманні заяв) з особами, які мають ознаки психічних травм, пов'язаних із військовими діями, втратами близьких, власності.
7. Ознаки депресивного стану, накопиченої агресії, ворожості, переляку чи інших проявів психічних травм. Ризики поведінки і реакцій таких осіб при спілкуванні з працівниками поліції.
8. Особливості тактики затримання правопорушників в умовах загрози застосування ними гранат, вибухових пристроїв, зброї тощо.
9. Основи призначення вибухотехнічної експертизи.

Теми рефератів:

1. Види вибухових пристроїв та особливості їх конструкцій. Правила поводження.
2. Види гранат та особливості їх конструкцій. Правила поводження.

3. Вибухонебезпечні залишки нерозірваних снарядів : вигляд, ризики вибуху та правила поводження.
4. Снаряди та боєприпаси : вигляд, ризики вибуху та правила поводження.

План проведення заняття:

Вступ до заняття полягає в перевірці присутності курсантів (слухачів), оголошенні теми, мети та контрольних питань заняття.

Практичне заняття починається з розгляду контрольних питань теми. Необхідно ознайомитись з поняттям та видами воєнних злочинів, уявити особливості процедури їх доказування.

Визначити особливості екіпірування членів СОГ та взаємодії при виїзді на місце події, що пов'язане із загрозою вибухів або обстрілів.

Ознайомитись із організацією прийому і перевірки повідомлень про вибух або загрозу вибуху при виявленні снарядів, вибухових пристроїв, їх залишків чи будь-яких предметів схожих на вибухонебезпечні. Ознайомитись із особливостями взаємодії при перевірці повідомлень про замінування об'єкту або виявлення на ньому вибухонебезпечних предметів, нерозірваних снарядів або їх залишків.

Вивчити тактику огляду місця події при виявленні вибухового пристрою, залишків нерозірваних снарядів чи інших вибухонебезпечних предметів.

Уявити особливості тактики спілкування (в рамках допиту, опитування, відібрання пояснень, прийманні заяв) з особами, які мають ознаки психічних травм, пов'язаних із військовими діями, втратами близьких, власності. Розібрати ознаки депресивного стану, накопиченої агресії, ворожості, переляку чи інших проявів психічних травм. Уявити ризики поведінки і реакцій таких осіб при спілкуванні з працівниками поліції.

Вивчити особливості тактики затримання правопорушників в умовах загрози застосування ними гранат, вибухових пристроїв, зброї тощо. Засвоїти основи призначення вибухотехнічної експертизи.

Після контрольного опитування курсанти (слухачі) отримують завдання поліцейського квесту.

Під час проведення поліцейських квестів виконуються наступні завдання:

- у спеціальному екіпіруванні проводять огляд місця події (приміщення або ділянки пересічної місцевості), на якому виявлено вибухонебезпечні об'єкти;
- навчаються розпізнавати ознаки депресивного стану, накопиченої агресії, ворожості, переляку чи інших проявів психічних травм, що пов'язані із військовими діями;
- імітують можливі негативні реакції таких осіб при спілкуванні з працівниками поліції, навчаються їх попереджувати та припиняти;
- відпрацьовують тактику спілкування з особами, які мають ознаки психічних травм, пов'язаних із військовими діями, втратами близьких тощо;

- організовують спільні дії слідчо-оперативної групи по обстеженню об'єктів (приміщень, ділянок місцевості, транспортних засобів) щодо можливого знаходження на/в них вибухонебезпечних предметів;
- організовують спільні дії слідчо-оперативної групи по затриманню правопорушників в умовах загрози застосування ними гранат, вибухових пристроїв, зброї тощо.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

6. Особливості документування та розслідування злочинів, учинених на території проведення ООС, а також на тимчасово окупованих територіях / Юхно О.О., Кікінчук В.В., Степанюк Р.Л., Орлова Т.А. та інші. Вид. 2-ге, доп. і переробл. – Харків. ХНУВС. 2020. 140 с. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/LJt1FvEFLv4F4Bze_MCYRVk122RrFAfV.pdf
7. Особливості використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, учинених на території операцій об'єднаних сил, а також на тимчасово окупованих територіях : науково-методичні рекомендації / В.В. Кікінчук, Р.Л. Степанюк, Т.А. Орлова та ін., Харків : ХНУВС. 2018. 48с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3544/Osoblyvosti%20vykorystannia%20spetsialnykh%20znan_Naukovo-metodychni%20rekomendatsii_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
8. Особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень за фактами вибуху, загрози вибуху або виявлення саморобних вибухових пристроїв : науково-методичні рекомендації / В.В. Кікінчук, Р.Л. Степанюк, Т.А. Орлова та ін., Харків : ХНУВС. 2018. 39 с. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/IZkgxowbp03EspQ-dyhx2zWuYuiEHTWj.pdf>
9. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі / Д. О. Коваль, Р. А. Авраменко. – Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. – 36 с. URL: <https://truth-hounds.org/war-crimes-guide-from-truth-hounds/>
10. Кравчук О., Бондаренко М. Досудове розслідування воєнних злочинів : наукова стаття / О. Кравчук, М.Бондаренко . – Київ : 2022. Електронний архів наукових та освітніх матеріалів КПІ ім. Ігоря Сікорського URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/46805/1/Pretrial%20war%20crimes.pdf>
11. Савуляк В. Воєнні злочини та їх документування / Василь Савуляк, юридична консультація , сайт *Безоплатна правова допомога* URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/voyenni-zlochyny-ta-yih-dokumentuvannya/>

Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Нормативно-правові акти:

1. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Офіц. сайт Верховної ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затверджена наказом МВС України № 1339 від 03.11.2015, зареєстр. в Мінюсті України 06.11.2015 за №1392/27837. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>
4. Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини : спільний Наказ МВС України, МОЗ України, Генеральної прокуратури України № 807/1193/279 від 29.09.2017, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 24.10.2017 за №1299/31167 , URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1299-17#Text>
5. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні і розслідуванні, затверджена Наказом МВС України № 575 від 07.07.2017, зареєстрована в Мін'юст України від 31.07.2017 № 937/30805. *Офіц. сайт Верховної ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>
6. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // *Голос України* URL: <http://www.golos.com.ua/article/257729>
7. Про судову експертизу: Закон України, в редакції від 01.01.2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : закон України від 6.12.2019 № **361-IX** // *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2020, № 25, ст.171 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/361-20>
9. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними : Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР, редакція від 02.01.2020 //

- Відомості Верховної Ради України.* – 1995. – № 10. – Ст. 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Про наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР, // *Відомості Верховної Ради України.* – 1995. – № 10. – Ст. 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>
11. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : наказ МОЗ України від 01.08.2000 № 188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00>
12. Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770, редакція від 23.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>

Основна:

1. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярів ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 312 с. URL: [file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%202%202018%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%202%202018%20(1).pdf)
2. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін. ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярів ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. URL: [file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%201%202018%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0,%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%201%202018%20(4).pdf)
3. Криміналістика: підручник. / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 544 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1700/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf>

4. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять і словник термінів з навчальної дисципліни “Криміналістика” / уклад.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 165 с.
http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1682/1/NMP_0004.pdf
5. Особливості документування та розслідування злочинів, учинених на території проведення ООС, а також на тимчасово окупованих територіях / Юхно О.О., Кікінчук В.В., Степанюк Р.Л., Орлова Т.А. та інші. Вид. 2-ге, доп. і переробл. – Харків. ХНУВС. 2020. 140 с. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/LJt1FvEFLv4F4Bze_MCYRVk122RrFAfV.pd
6. Особливості використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, учинених на території операцій об’єднаних сил, а також на тимчасово окупованих територіях : науково-методичні рекомендації / В.В. Кікінчук, Р.Л. Степанюк, Т.А. Орлова та ін., Харків : ХНУВС. 2018. 48с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3544/Osoblyvosti%20vykorystannia%20spetsialnykh%20znan_Naukovo-metodychni%20rekomendatsii_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
7. Особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень за фактами вибуху, загрози вибуху або виявлення саморобних вибухових пристроїв : науково-методичні рекомендації / В.В. Кікінчук, Р.Л. Степанюк, Т.А. Орлова та ін., Харків : ХНУВС. 2018. 39 с. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/IZkgxowbp03EspQ-dyhx2zWuYuiEHTWj.pdf>
8. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі / Д. О. Коваль, Р. А. Авраменко. – Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. – 36 с. URL: <https://truth-hounds.org/war-crimes-guide-from-truth-hounds/>
9. Кравчук О., Бондаренко М. Досудове розслідування воєнних злочинів : наукова стаття / О. Кравчук, М.Бондаренко . – Київ : 2022. Електронний архів наукових та освітніх матеріалів КПП ім. Ігоря Сікорського URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/46805/1/Pretrial%20war%20crimes.pdf>
10. Савуляк В. Воєнні злочини та їх документування / Василь Савуляк, юридична консультація , сайт *Безоплатна правова допомога* URL: <https://legalaids.gov.ua/publikatsiyi/voyenni-zlochyny-ta-yih-dokumentuvannya/>

Допоміжна:

1. Коновалова В.О. Вбивство. Мистецтво розслідування: Монографія. - Х., 2001.
2. Саїнчин О.С. Розкриття і розслідування умисних убивств: концептуальні і практичні основи: Монографія. - Одеса, 2004.
3. Пазинич Т.А. Основні положення розслідування вбивств, що вчинені з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості // збірник наукових праць «Науковий вісник публічного та приватного права», №4/2016, Науково-дослідний інститут публічного права, 2016, с. 140-147.
4. Пащенко О. Ю. Особливості організації розкриття та розслідування умисних вбивств : навчально-методичний посібник / Пащенко О. Ю., Стратонов В. М., Зубенко В. В. – Херсон: Мрія, 2003. – 220 с.
5. Саїнчин О. Слідчі ситуації і алгоритм дій при розслідуванні дітовбивств / О. Саїнчин // Право України. – 2004. – № 2. – С.121-124
6. Розслідування обставин дорожньо-транспортних пригод / Авт.-уклад. С. О. Шевцов, К. В. Дубонос. – Х.: Факт, 2003. 191 с.
7. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: тактика проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій: методичні рекомендації / С.В. Албул, С.В. Андрусенко. – Одеса : ОДУВС, 2018. – 100 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/429/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BC%202018.pdf>
8. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: Методичні рекомендації для практичних підрозділів Національної поліції України. – Х. : ХНУВС, 2017.
9. Пазинич Т. А. Особливості розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, відповідальність за які передбачене статтею 320 КК України / Пазинич Т. А. // Актуальні питання діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України : зб. наук. праць факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання ХНУВС за 2011 рік / за заг. ред. академіка НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. – Х.: НікаНова, 2012. – С. 61-82.

- 10.Пазинич Т. А. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування шахрайств : дис... канд. наук: 12.00.09 / Національний університет внутрішніх справ України. Харків, 2007. 189 с.
- 11.Чернявський С.С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ. - К., 2010. - 610 арк. - Бібліогр.: арк. 517-610

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Єдиний державний реєстр судових рішень, URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
2. Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL:<http://www.president.gov.ua>
4. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua>
5. Офіційний веб-сайт Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру України. URL: <http://dndekc.centrmia.gov.ua>
6. Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://mvs.gov.ua>
7. Офіційний веб-сайт Національної поліції України URL: www.npu.gov.ua